

Cultura popular i mitjans de comunicació de masses

Bienve Moya

En ocasió de la Festa de la Mercè del 2004, l'entitat que agrupa els Diablers de Barcelona ha tornat a queixar-se un any més de la poca consideració que la premsa atorga a manifestacions de caràcter tradicional com la seva, i en canvi la que concedeix als espectacles dits "moderns". En la mateixa pàgina del periòdic que llegeixo aquesta reclamació, també llegeixo que en la Mercè del 2004 ha participat una associació del Raval barceloní exhibint una sèrie de disfresses del Carnaval de Notting Hill de Londres, activitat, aquesta última, que a l'articulista li sembla d'allò més adequada.

Bé, la qüestió no és nova ni superficial i és una constant que s'ha repetit al llarg de la història: els avui dits periodistes i abans divulgadors dels fenòmens socials a través de la seva opinió o capacitat de comunicació, s'ha suposat sempre que intel·lectualment són unes persones il·lustrades al servei de la novetat i la modernitat; com volem, doncs, que prestin atenció a allò que és tradicional, allò que, en la seva fe íntima, és rutinari i repetitiu, i a més no porta la signatura de cap de les patums actuals de la societat, que ho personalitzi?

De fet, abans del romanticisme a pocs se'ls hi havia acudit que fos important de passar als documents i transmetre a les generacions futures aquelles activitats que ... batejà com Folklore (cultura o saviesa del poble). Després d'ells, durant un cert període del segle XX, aquestes activitats del "poble baix", o "societats primitives" van ser considerades, i van alimentar les especulacions de savis, i no tan savis, arribant fins a transformar-se en una especialitat universitària (moment en que adquireix carta de dignitat cultural). Ara, però, molts anys de lectures esbiaixades, o interpretacions fraudulentoses, del fenomen (de la cultura popular) per part de governants interessats o intel·lectuals de volada gallinàcia, —o massa llarga—, tot el fenomen en pes, incloent-hi el terme que el designa, està tornant les catacumbes. Segons els detectors exclusius de l'actualitat, ha perdut modernitat, sobretot han perdut tot l'interès pel món de la informació, obligats com se senten els professionals de la notícia en descobrir cada dia la més rabiosa engruna de modernor que pugui sorgir.

La cultura popular ja no és un valor, avui el valor suprem, dins la nostra esquifida i provinciana societat política, es diu mestissatge, i si aquest mestissatge ens el porten ja cuinat i empaquetat des de Londres i amb terminologia anglosaxona (Notting Hill), doncs "premio!".

Com pretenem que un pobre professional del periodisme s'interessi pels fenòmens del mestissatge que es produeixen contínuament al seu entorn i del que ja s'ha produït al llarg dels anys, i poc a poc, si aquest professional, per la formació que ha rebut, és incapaç de distingir entre allò que pertany a la cultura popular barcelonina, o mataronina, i allò que va ser compartit amb el poble crioll cubà? Com volem que pugui distingir entre el que és mestís, si a ell encara li sona la lliçó que el folklorisme franquista va ensenyar als seus pares (i ni la televisió espanyola ni la Catalana encara avui no s'ha qüestionat) de que a Andalusia ballen sevillanes (tots, i tot el dia); l'uniforme de català consta de barretina, camisa blanca, calces de vellut i espardenyes negres; els madrilenys porten gorra de quadrets i ballen el xotís per les cantonades; els valencians no paren d'ofrenar noves glòries a Espanya i tota la seva indústria és reduïda a fabricar paper de colors per embolicar les taronges; la cultura del poble navarrès es conté dins la cançoneta del "pobre de mi" del final dels "sanfermines"; i quan tenen l'ocasió de contemplar com els de l'Ebre ballen la jota, opinen que la jota és aragonesa i com és que es balla a Catalunya? Amb una colla d'analfabets funcionals¹ d'aquest calibre (honorant les excepcions que puguin haver-se d'honorar), que volem fer-hi? Que volem fer-hi si els nostres artistes prefereixen musicar Hansel i Gretel perquè és un conte universal, en comptes del Patufet, i fan cara d'estranyesa quan algú els diu que el tema d'ambdós contes és el mateix, i universal també, i et responen que ells es pensaven que en patufet era una icona de la Catalunya rural. Que podem esperar d'aquests nostres informadors i divulgadors de la cultura catalana que encara la divideixen entre rural i urbana, fotent en el sac de la rural ciutats com Reus, Olot, Vic i Tortosa; que sense cap mena de pudicitat parlen dels castellers o dels gegants posar-los al sac del ruralisme: Mare de deu! A qui se li pot acudir —com llegeixes sovint als papers, i sents per ràdio i televisió— que els castells hagin pogut néixer en un ambient rural? No s'han parat mai a observar que per fer castells cal posseir una cultura de disciplina i gremialisme, i que l'home del camp, per condicionaments de l'entorn i de l'economia que el sustenta, és un antidisciplina, quasi un àcrata? I en referència als gegants i la seva ascendència rural... algú pot imaginar-se quina funció tindrien els gegants desfilant per entre unes vinyes? Cal aclarir, encara avui, que sense un espai urbà, i una societat urbana ben consolidada, ni castells ni gegants haguessin aparegut mai en la cultura catalana.

I davant d'aquest panorama, que caldria fer? Doncs res. Res, perquè la cultura popular no necessita la mena de divulgació que proporcionen els actuals mitjans d'informació de masses; i potser,

¹ Funcional, dit d'allò que està ben adaptat a la seva funció, que respon perfectament a la funció per a la qual ha estat dissenyat.

precisament perquè aquest fenomen de la cultura popular pugui seguir essent popular i actual, significa no participar del circ dels mitjans de comunicació de masses, excessivament controlats avui per les classes dirigents. Això sí, cal que la cultura popular, per efecte d'aquesta acientífica divisió entre modern i tradicional, no caigui mai en la trampa d'entendre la tradició com un clixé que ja va fer-se en una edat idíl lica, o d'or, i que per tant resulta inamovible; al contrari, la cultura popular ha de beure de les mil fonts de la gent popular, del poble, i entendre que el mestissatge, no és, com la tradició, cap valor en si mateix, sinó el simple esdevenir de la història humana.

Bienve Moya
Setembre de 2004